

Bojczuk, Hanna

"Zeszyty Naukowe Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego" 1972-2001 : [recenzja]

Medycyna Nowożytna 9/1 - 2, 223-229

2002

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Zeszyty Naukowe Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego” 1972–2001

Jesienią 1972 roku Kaliskie Towarzystwo Lekarskie, zgodnie z postanowieniem Walnego Zgromadzenia swoich członków, wydało pierwszy numer „Zeszytów Naukowych”. W „Zeszyty” tym zamieszczono kilka prac oryginalnych napisanych przez członków Towarzystwa. Do 2001 roku ukazało się 7 numerów tego wydawnictwa. Pismo to jest dla historyków medycyny o tyle interesujące, że zamieszczone są w nim artykuły historyczno-medyczne. Redaktorem naczelnym wszystkich dotychczas wydanych zeszytów jest doktor medycyny Zbigniew Kledecki, w latach 1963–1989 ordynator oddziału Kardiologicznego Wojewódzkiego Szpitala Zespólnego im. Przemysława II w Kaliszu, od 1974 roku prezes Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego, które w 1999 roku nadało mu tytuł członka honorowego.

Pierwszy numer „Zeszytów”, o objętości 96 stron druku, wydano w nakładzie 1000 egzemplarzy. Opublikowano w nim 18 artykułów z kazuistyki lekarskiej i jeden artykuł wstępny autorstwa Józefa Makowca pt. Założyciele Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego. W dziale pt. Kronika dr Józef Makowiec opublikował materiały dotyczące działalności Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego w latach 1970–1971 a dalej, dwujęzyczny łacińsko-polski tekst dwóch edyktów księcia Przemysława II, na mocy których w latach 1282 i 1283 nadano specjalne przywileje dla istniejącego już wówczas w Kaliszu Szpitala Św. Ducha oraz trzy wspomnienia pośmiertne: Tatiany Makowiec (1906–1970), Zygmunta Mąki (1897–1971) i Wirginii Mąkowej (1901–1971). Na końcu zeszytu zamieszczono informacje o pierwszej kaliskiej kasie pomocy lekarskiej (1874 r.), ambulatorium dla biednych, lecznicy dla przychodzących chorych (1909 r.), stacji „Kropki Mleka” (1904 r.) i pierwszych szczepieniach przeciwospowych w Kaliszu (1810 r.)

Zeszyt ten ma ciekawą szatę graficzną. Na każdej stronie, główny blok tekstu oddzielono szerokim marginesem na którym wydrukowano tłustym drukiem nazwisko autora, tytuł artykułu i słowa kluczowe tematu artykułu. Każdy artykuł zaopatrzone streszczeniem w wersji rosyjskiej i angielskiej. Na obu wewnętrznych stronach kartonowej okładki, przedłużonej skrzydełkami opublikowano regulamin ogłaszania prac oraz spis treści w językach: polskim, rosyjskim i angielskim.

Drugi „Zeszyt”, o objętości 100 stron druku, wydano w 1974 roku w nakładzie 1200 egzemplarzy. Nie ma on, jak i trzy następne zeszyty kolejnej numeracji. Od 1974 roku zmieniono nazwę wydawnictwa na „Zeszyt Naukowy Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego”. Konstrukcja graficzna obu pierwszych zeszytów jest taka sama. Zeszyt

drugi zawiera 26 artykułów, z tego 21 dotyczy kazuistyki lekarskiej a 4 poświęcone są tematyce historycznej. J. Makowca, *W sześćdziesiątą rocznicę tragedii Kausza (sierpień 1914)*. Pierwszy z nich przypomina o losach szpitala św. Trójcy w okresie I wojny światowej. Dalej mamy artykuły: K. Kowalczykowej, *Ludwik Perzyna - pierwszy stomatolog*, K. Maciejewskiej i G. Świderskiego, *Franciszek Neugebauer - twórca patologii kręgoszmyku i ichtnografii* oraz artykuł K. Piotrowskiego, *Ludwik Perzyna jako położnik*. Zeszyt zamyka kontynuowana przez J. Makowca kronika Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego za lata 1972-1973 oraz dwa wspomnienia pośmiertne o członkach tego Towarzystwa: Karolu Piotrowskim (1892-1974) i Piotrze Szychowskim (1900-1963).

Zeszyt trzeci, wydany jesienią 1984 roku, w nakładzie 500 egzemplarzy, w całości poświęcono historii medycyny. Zawiera on bowiem referaty wygłoszone podczas obrad Sympozjum Naukowego, zorganizowanego z okazji 700 lecia szpitalnictwa kaliskiego. Otwiera go polsko i łacińsko języczny, powtórzony z 1. zeszytu, tekst, dwóch przywilejów księcia Przemysława II, z lat 1282 i 1283, nadanych szpitalowi Św. Ducha w Kaliszu. Dalej zamieszczone są referaty autorstwa: S. Szpondera, *Myśli o pokoju*; R. Jachowicza, *Warunki pobytu chorych w dawnych polskich szpitalach*; Z. Podgórskiej-Klawe, *Ewolucja szpitali w chrześcijańskiej Europie*; J. Makowca, *Dorobek naukowy lekarzy w siedmiu wiekach szpitalnictwa kaliskiego*; H. Banaszekiewicz, *Wojciech Oczko - 400 lat polskiej syfilidologii*; T. Heimratha, *Studia uniwersyteckie Ludwika Adolfa Neugebauera 1821-1890 w świetle dokumentów*; I. Kwaśniewskiej, *Wielcy synowie Ziemi Kaliskiej 2-giej połowy XIX wieku. Znakomici lekarze i społecznicy - Henryk Dobrzycki (5.I.1843-7.III.1914) i Józef Emilian Peszke (19.VII.1845-6.IX.1916)*; H. Dusińskiej, *Prof. dr med. Aleksander Januszkiewicz - życie i dzieło*; J.A. Rudnickiego, *Nestor chirurgii dziecięcej na Pomorzu Zachodnim, etyk i deontolog medycyny prof. dr med. Edward Dresner (1912-1977)*; O. Ciesielskiego, *Udział lekarzy Wielkopolski Południowej i organizacja powstańczej służby zdrowia w Wiosnie Ludów*; A. Skrobacznego, *Projekt założenia Muzeum Historii Medycyny w Szpitalu Św. Ducha we Fromborku* oraz J. Sadowskiej, *Zagadnienia lecznictwa fabrycznego w kapitalistycznym systemie ochrony zdrowia w końcu XIX i na początku XX wieku*. Mimo okolicznościowego charakteru tych artykułów, część z nich przynosi nieznanne dotąd fakty. Referaty te stanowią wartościowy wkład do wiedzy historyczno-medycznej.

W zeszycie czwartym wydanym w 1998 roku opublikowano 7 artykułów kazuistycznych opracowanych przez lekarzy Instytutu Kardiologii Collegium Medicum w Krakowie oraz lekarzy Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego i Zespołu Opieki Zdrowotnej w Kaliszu. Są to m.in. prace na temat operacyjnego leczenia choroby wieńcowej, tętniaków aorty, lekooporności, niskoenergetycznego promieniowania laserowego, metod operacyjnego leczenia złamań kości i techniki koronograficznej. Oprócz tego w zeszycie tym zamieszczono trzy artykuły o tematyce historycznej autorstwa M. Mireckiej, *Stosunki sanitarne i zdrowotne w Kaliszu w latach 1283-1793*; D. Wańki, *Zagadnienia medyczne na łamach „Gazety Kaliskiej” w latach 1893-1914* oraz Z. Kledeckiego, *120-letnie dzieje Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego*.

Zeszyt ten zamyka informacja o składzie zarządu Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego w latach 1994-1998 oraz regulamin dla autorów prac zgłaszanych do druku w tym wydawnictwie.

Kolejny, piąty „Zeszyt Naukowy Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego” ukazał się w 1999 roku. Podobnie jak poprzednie zeszyty dzieli się na dwie części kazuistyczną i historyczną. W części kazuistycznej opublikowano 7 artykułów opracowanych przez lekarzy z Kalisza, Wolicy i Poznania. W artykułach tych omówiono m.in. takie zagadnienia jak mikrochirurgia krtani, rentgenodiagnostyka klatki piersiowej, predyspozycje fizyczne do rozwoju choroby wieńcowej, densytometria, etiologia i patogenezę choroby Duputrena, zapalenia płuc oraz jelita grubego. W części historycznej tego zeszytu zamieszczono artykuł Ewy Andrysiak, *Kaliszanie w Słowniku lekarzy polskich XIX wieku autorstwa doktora Piotra Szarejki*; dalej artykuły: Włodzimierza Kaczorowskiego, *Vincenz Priessnitz (1799-1851)*, Henryka Rafalskiego, *Izby Lekarskie w Polsce*; Hanny Tadeusiewicz, *Udział lekarzy w rozwoju książki i bibliotek w Polsce* oraz artykuł Zbigniewa Kledeckiego, *Tragiczne losy lekarzy kaliskich podczas II wojny światowej*. W zakończeniu zeszytu, podobnie jak w poprzednich podano informacje o składzie Zarządu Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego wybranego na lata 1999-2003. Na ostatniej, 128 stronie tego zeszytu zamieszczono regulamin zgłaszania prac do druku.

Kolejny szósty zeszyt wydany w 2000 roku, w całości poświęcono lekarzom, którym Kaliskie Towarzystwo Lekarskie w latach 1878- 1999 przyznało dyplom członka honorowego. Zamieszczono w nim 40 alfabetycznie uszeregowanych biogramów członków honorowych tego Towarzystwa. Autorami tych biogramów są lekarze i humaniści z ośrodków naukowych w Kaliszu, Opolu i Poznaniu. Każdy biogram jest opatrzony dokumentacją ikonograficzną dotyczącą

omawianej postaci. Z treści Zeszytu wynika, że w latach 1878–1999 dyplom członka honorowego Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego otrzymali: Adam Ferdynand Adamowicz, Ignacy Baranowski, Władysław Biegański, Włodzimierz Brodowski, Tytus Chałubiński, Stanisław Ciechanowski, Adam Drozdowski, Antoni Działkowiak, Antoni Gluziński, Józef Grodnicki, Henryk Hoyer, Adam Helbich, Aleksander Januszkiewicz, Karol Jonscher, Zbigniew Kledecki, Maurycy Koellner, Julian Kosiński, Kazimierz Kostanecki, Bronisław Koszutski, Stanisław Legeżyński, Józef Majer, Teodor Matecki, Józef Mianowski, Karol Michejda, Marcelli M. Nencki, Franciszek Neugebauer, Ludwik Neugebauer, Andrzej Nowak, Henryk Nusbaum, Witold Orłowski, Ludwik Paszkiewicz, Stanisław Radwan, Antoni Sabatowski, Bronisław Sawicki, Mściwój Semerau-Siemianowski, Józef Stanisławski, Seweryn Sterling, Feliks Szokalski, Bolesław Micherkiewicz i Adam Wrzosek. Zeszyt bardzo ciekawy, a pomysł godny naśladowania.

W 2001 roku ukazał się kolejny 7 „Zeszyt Naukowy Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego”. Zeszyt ten wydano w nakładzie 600 egzemplarzy. Jest to szesnasta pozycja wydawnicza Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego. W zeszycie tym, całość materiałów jest również podzielona na dwie części: kazuistyczną i historyczną. W części kazuistycznej zamieszczono osiem artykułów dotyczących m.in. takich zagadnień jak trening wysiłkowy w rehabilitacji pomostowania aortalno-wieńcowego, rehabilitacja chorych na schizofrenię, terapia laserowa, ciąża w rogu szczątkowym macicy, guzy płuca, rak gruczołu krokowego, rak nerki, alergia u dzieci.

W części historycznej mamy 3 trzy artykuły: autorstwa Jerzego Durkalca i Kazimierza Janickiego, *25 Dywizja Piechoty i jej lekarze wojskowi podczas działań wojennych we wrześniu 1939 roku*; Grzegorza Malisia, *Materiały archiwalne dotyczące ochrony zdrowia w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu*; Zbigniewa Kledeckiego, *Szpital Żydowski w Getcie Kaliskim (XI.1939–IX.1941)*. Dalej cztery wspomnienia pośmiertne o zmarłych w latach 2000–2001 członkach Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego: Kazimierzu Janickim, Małgorzacie Kranc-Borowiak, Edmundzie Łuczaku i Władysławie Żukiewiczu. Zeszyt kończy informacja o składzie Zarządu Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego na lata 1999–2003 oraz regulamin ogłaszania prac.

Prawie każdy zeszyt ma inny kolor okładki, na której widnieje odciśnięty pieczęć Societas Medica Calisiensis i nadruk tytułu wydawnictwa. Jak wspomniano już wcześniej, w każdym zeszycie znajduje się bogaty materiał historyczny. Poczynając od zeszytu pierwszego w którym zamieszczono artykuł doktora Józefa Makowca o założycielach

kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego. Dalej znajdujemy informacje o dziejach kaliskiej otwartej i zamkniętej opieki zdrowotnej, o historii Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego, biogramy lekarzy Ziemi Kaliskiej i wiadomości o członkach honorowych tego Towarzystwa, którym poświęcono cały szósty zeszyt wydawnictwa. W okolicznościowym zeszycie trzecim z 1984 roku wydanym z okazji sesji naukowej zorganizowanej w Kaliszu, a poświęconej dziejom szpitalnictwa oraz leczenia w Polsce i na świecie, wszystkie tytuły publikowanych artykułów oraz ich streszczenia podano w wersji polskiej i angielskiej. W pierwszych zeszytach w była też wersja rosyjska. Poczynając od zeszytu szóstego, obok tytułu artykułu zamieszczano fotografie autorów publikowanych tam prac. Zarówno artykuły treści kazuistycznej jak i historycznej oraz kronikę wzbogacono bogatym materiałem ilustracyjnym. Wszystkie dotychczas wydane zeszyty stanowią ciekawy i cenny materiał zarówno dla lekarza praktyka jak i historyka. Każdy następny rocznik będzie oczekiwany z niecierpliwością z uwagi na interesujący dobór materiałów. Dobrym pomysłem jest zamieszczanie fotografii autorów poszczególnych artykułów oraz wszelkiego rodzaju indeksów, w jakie zaopatrzone biograficzny zeszyt szósty. Jednakże autorzy artykułów historycznych nie ustrzegli się pewnych niedokładności. Część z nich wynika zapewne z przeoczeń korektorskich.

Należą do nich m.in. takie, jak na przykład błąd w zeszycie 6/2000. Na stronie 11, w biogramie o Adamie F. Adamowiczu mylnie wydrukowano dzienną datę jego urodzin. Zamiast 6 wydrukowano 16 stycznia 1802 roku. Na stronie 13 tego samego tekstu wymieniono kolejne lata, w których Adamowicz był prezesem Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego. Według tej informacji prof. Adamowicz zakończył swoją prezesurę w 1864 roku, gdy tymczasem pełnił ją do końca 1872 roku. (Zob. Tabela pt. Urzędnicy Towarzystwa Lekarskiego Wileńskiego [w:] Wł. Zahorski, *Zarys dziejów Cesarskiego Towarzystwa Lekarskiego w Wilnie 1805–1897*. „Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego”, t. 97, 94, 1898, zes. 1, s. 149–151). Autor tego biogramu cytuje to źródło na stronie 14, ale informuje, że ukazało się ono w 1889 r. Dalej, na tej samej stronie napisano, że *Zarys dziejów chirurgii polskiej*, wydany pod redakcją prof. Wojciecha Noszczyka, ukazał się w 1980 roku, gdy tymczasem dzieło to zostało wydane w 1989 roku. Sprostowania też wymaga informacja zamieszczona na stronie 13, gdzie napisano że Adamowicz w latach 1838–1842 był współredaktorem ilustrowanego rocznika pt. *Collectanea...*, a przecież czasopismo to wprawdzie ukazało się w 1838 roku, ale w tym samym roku zakończyło swój żywot. Na stronie 34 napisano,

że w latach 1905–1920 S.W. Ciechanowski był redaktorem „Przeglądu Lekarskiego”, a w latach 1923–1930 początkowo redaktorem, a następnie współredaktorem „Polskiej Gazety Lekarskiej”. S.W. Ciechanowski był redaktorem „Przeglądu Lekarskiego” w latach 1906–1921, a „Polską Gazetę Lekarską” redagował przez kilka miesięcy w 1922 roku. W uzupełnieniu można dodać, że w 1922 roku redakcje czasopism „Przegląd Lekarski”, „Gazeta Lwowska” i „Lwowska Gazeta Lekarska” połączyły się, tworząc nowy periodyk pt „Polska Gazeta Lekarska”.

Na stronach 51–56 zeszytu 6/2000 r. zamieszczono biogram Adama B. Helbicha, który żył w latach 1796–1881. Tymczasem na stronie 54 napisano, że Helbich w 1952 roku „sprzeciwiał się poglądom doktora Chałubińskiego, który uważał cholera za chorobę niezakaźną”. Pytanie, w którym to było roku? W 1952 roku obaj lekarze już dawno nie żyli. Dalej, na stronie 88 w biogramie K.T. Kostanckiego błędnie napisano nazwisko niemieckiego uczonego, profesora Hermanna von Helmholtza. Na stronie 99 w biogramie O. Majera napisano że w 1981 roku pełnił on funkcję lekarza sztabowego, gdy tymczasem Majer w dniu 7 lutego 1831 roku został mianowany lekarzem batalionowym, a 14 września tego samego 1831 roku awansował do stopnia lekarza sztabowego. Na stronie 132 tego samego zeszytu, w biogramie H. Nusbauma napisano, że w latach 1880–1929 był on członkiem Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, jego wiceprezesem w latach 1889–1901 i członkiem honorowym od 1928 roku. Nusbaum po otrzymaniu i dyplomu członka honorowego nie przestał być członkiem Towarzystwa, a zmarł w roku 1937. Autor tego biogramu powinien napisać, że Nusbaum w latach 1880–1929 był członkiem czynnym TLW, w latach 1885–1886 pełnił funkcję sekretarza dorocznego TLW a w latach 1899–1901 był jego wiceprezesem. Na stronie 144 tego samego zeszytu, w biogramie o Stanisławie Radwanie powtórzono błąd z zeszytu 4/1998 r. mianowicie w obu zeszytach zamieszczono podobiznę Józefa Majera z podpisem Dr Stanisław Radwan – rok 1936(?). Wynika z tego, że lysina prof. Majera, pod koniec jego żywota pokryła się bujną czupryną. Na stronie 154, w piśmiennictwie do biogramu prof. B. Sawickiego napisano, że protokół uroczystej akademii poświęconej jego pamięci opublikowano w tomie 127 „Pamiętnika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego”. Protokół ten znajduje się w tomie 126 tego „Pamiętnika”. Podobna pomyłka wkradła się do piśmiennictwa zamieszczonego na stronie 168. Cytowane tam źródło, wypowiedź H. Dobrzyckiego, jest opublikowana w tomie 91 wspomnianego już tutaj

„Pamiętnika TLW” z 1895 roku a nie z 1985 roku. W tym czasie „Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego” nie ukazywał się. Pomimo tych uchybień zeszyt 6/2000 stanowi ważne źródło dla historyków medycyny. Wróćmy jeszcze do zeszytu 4/1998 r., gdzie na stronie 96 znajduje się informacja o tym, że pierwszym biografem lekarskim był, żyjący w latach 1747–1827 Ch. Arnold. Jeśli autor miał tu na myśli polskiego biografę lekarskiego, to był nim Bartłomiej Dylągowski (1590–1653), który w 1635 roku wydał w Krakowie dzieło pt. *Chronologia medica...* Był to spis bio-bibliograficzny lekarzy od najdawniejszych czasów aż do XVI wieku. W tym dziele autor zamieścił m.in. 10 biogramów lekarzy polskich takich jak np. W. Oczko, J. Struś, S. Petrycy, Sz. Syreniusz. Pisząc o powstaniu kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego warto było wspomnieć o tym, że już w 1869 roku lekarze kaliscy opracowali i wydali Ustawę dla tworzonego wówczas Towarzystwa (Zob. *Ustawa Towarzystwa Lekarzy Guberni kaliskiej*”. Kalisz 1869. sygn. GBL 205, 155). W tym właśnie artykule na stronie 102, zamiast fotografii Stanisława Radwana (1885–1967) – prezesa Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego w latach 1928–1939, zamieszczono fotografię prof. Józefa Majera (1808–1890) z Krakowa.

Hanna Bojczuk